

pons, protection, display, modelling, interference, finishing and etc. At the same time, group leader must be hearty, but think carefully what and how to say. He must find the way, how to express himself right.

Work in group for group leader is very hard and require a lot of practice. The best way to learn is to participate in such kind of group by him, feel the same way, as his clients can feel.

MEDIACIJA KAIP KRIMINALINIO KONFLIKTO SPRENDIMO PROCESAS

Julius Paulikas

Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto IV kursas

Tel. +370 618 16363

El. paštas pauliks@gmail.com

Pagrindinės sąvokos: mediacija, reintegracija, auka, teisės pažeidėjas, mediatorius, nusikaltimas.

Santrauka

Straipsnyje aptariama mediacijos instituto įdiegimo Lietuvoje svarba. Nagrinėjami ir išaiškunami skirtumai, pasireiškiantys kriminalinį ginčą nagrinėjant teisme ir pasitelkiant mediaciją. Aptariamas aukos ir teisės pažeidėjo santykis mediacijos proceso metu tarpininkaujant mediatoriumi, išanalizavus pažangią užsienio šalių praktiką, pateikiama mediacijos metodika. Šiame straipsnyje bandoma įrodyti, kad yra įmanoma pasiekti asmens pataisymo bei recidyvų mažinimo tikslu, konstruktiviau aukos ir pažeidėjo sąveika, taikant alternatyvias laisvės atėmimo priemones, ne nuvertinant aukos, o atvirakščiai, – sureikšminant ją. Išanalizavę restoratyvinio atkuriamojo teisingumo sąvoką, galime teigti, jog nusikaltimas yra laikomas žmonių tarpusavio (kriminaliniu) konfliktu. Taikant mediaciją, šis konfliktas paliekamas spręsti patiems piliečiams, be valstybės institucijų (policijos, prokuratūros, teismų) įsikišimo, dalyvaujant mediatoriumi.

IVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Atkurti aukos ir nusikaltėlio santykius per tarpininką – nelengva užduotis kiekvienai valstybei. Lietuvoje tokia politika dar tik pradėdama plėtoti ir yra tik pradinėje stadijoje. Pagrindinis mediacijos instituto etapas yra šalių derybos dalyvaujant mediatoriui. Šiame straipsnyje bandysime įrodyti, kad yra įmanoma pasiekti asmens pataisymo ir recidyvizmo mažinimo tikslų, konstruktyvia aukos ir pažeidėjo sąveika, sureikšminant ir išklauštant auką.

Panagrinėsime nusikaltėlių pataisymo galimybę mediacijos pagalba, įsigilinami į antrąjį mediacijos instituto etapą – šalių darybas dalyvaujant mediatoriui.

Darbo objektas – užsienio valstybėse vykdomas mediacijos procesas: teorinės prielaidos ir praktinio taikymo ypatumai, įgyvendinimo galimybės Lietuvoje.

Darbo tikslas – išanalizuoti bei įvertinti mediacijos instituto Lietuvoje įgyvendinimo reikalingumą, pateikti pasiūlymus galimam kriminalinių konfliktų sprendimui taikant mediacijos institutą.

Mediacija – tarptautinis lietuvių kalboje vartojamas terminas, kilęs iš lotynų kalbos (lot. *mediatio* – tarpininkavimas) ir reiškiantis tarpininkavimą sprendžiant ginčą. Mediatorius – tarpininkas, dalyvaujantis kitų šalių ginče (lot. *mediator* – tarpininkas). [1] Teismų tarybos priimtame nutarime [2] mediacija apibūdinama kaip ginčų sureguliuavimo procedūra, kurios paskirtis – padėti šalims išspręsti ginčą taikiai tarpininkaujant vienam ar keliems mediatoriams (tarpininkams). Mediacija nuo teismo ar arbitražo skiriasi tuo, jog trečioji derybų šalis – mediatorius-koordinatorius neturi sprendimo galios. Derybos baigiamos sutartimi, kurią patvirtina teisėjas arba prokuroras. Galima paminėti keletą mediacijos pranašumų, palyginti su teismu: mediacijos forma – laisvos derybos: ir šalys, ir mediatorius nėra varžomi griežtų procesinių taisyklių. Dėl to procesas gerokai lankstesnis ir laisvesnis, ginčai dažniausiai išsprendžiami greičiau ir efektyviau. Teismo procesas paprastai trunka ilgai ir yra brangus, jo metu įrodinėjama ir nustatoma kaltė. Spartesnis mediacijos procesas leidžia sutaupyti nemažai žmoniškųjų ir materialųjų išteklių. Teismo procesas yra viešas, o mediacijos metu šalys gali susitarti dėl viso proceso ir pasiektų rezultatų konfidencialumo. Išsaugoti patikėtos informacijos slaptumą yra mediatoriaus pareiga, o duomenų pateikimas mediatoriui yra laisvas ir nereglamentuotas. Teisėjai yra teisės, o ne socialinio darbo specialistai, todėl dažnai įsigilinti į tikruosius nusikaltėlio motyvus ir santykių su padaryta nusikalstama veika yra neįmanoma teismo proceso metu. Išanalizavus užsienio šalių praktiką, galima teigti, jog mediatorius yra socialinio darbo, psichologijos ir teisės specialistas. Taigi ginčas sprendžiamas greičiau efektyviau. Byla teisme išsprendžiama vadovaujantis tik įstatymo normomis. Šalys, dalyvaujančios mediacijos procese, iš esmės konfliktą išsprendžia tarpusavyje, vadovaujant mediatoriui. Taip atsiranda galimybė atsižvelgti ne tik į įstatymų reikalavimus, bet ir suformuluoti problemas, visapusiškai jas išanalizuoti (aptarti, suprasti ir įvertinti) ir rasti visiems ginčo dalyviams priimtina sprendimą. Mediacija gali vykti sėkmingai tik jei tarpininkas gerbs abiejų šalių nuomonę, bus joms nešališkas ir vienodai bandys padėti ir aukai, ir nusikaltėliui.

Teismo sprendimas yra galutinis ir nė viena šalis negali jo pakeisti. O mediacijos metu ginčas paprastai išsprendžiamas sutartimi, kurią šalys gali keisti tarpusavio susitarimu, atsižvelgdamos į naujas atsiradusias aplinkybes ir suderinus su prokuroru arba teisėju. Mediacija nė vienai šaliai neužkerta galimybės dėl ginčo pakartotinio sprendimo kreiptis į teismą. Mediatorius dažniausiai yra didelę patirtį turintis specialistas, ekspertas. Jis taip pat turi laikytis etikos normų, gali profesionaliai įsigilinti į ginčo objektų esmę, atlikti reikiamus tyrimus ir duoti išvadas, kuriomis remiantis šalys protingai ir nevaržomai gali susitarti ir pasirašyti naudingą susitarimą, neįsiveldamos į ilgai trunkančius ir brangiai kainuojančius ginčus teismo instancijose.

Atsižvelgiant į užsienio šalių praktiką, paprastai mediacijos institutą sudaro šie etapai:

1. Susipažinimas su problema ir ginčo esmės ir spręstinių klausimų nustatymas.
2. Šalių derybos dalyvaujant mediatoriui, diskusijos ir sprendimų paieška.
3. Šalių susitarimas ir jo užfiksavimas raštu.

Pagrindinis mediacijos instituto etapas yra šalių derybos dalyvaujant mediatoriui. Šiame straipsnyje bandysime įrodyti, kad yra įmanoma pasiekti asmens pataisymo ir recidyvizmo mažinimo tikslų, konstruktyvia aukos ir pažeidėjo sąveika, sureikšminant ir išklausančią auką.

Panagrinėsime nusikaltėlių pataisymo galimybę mediacijos pagalba, įsigilindami į antrąjį mediacijos instituto etapą – šalių darybas dalyvaujant mediatoriui.

Atkurti aukos ir nusikaltėlio santykius per tarpininką – nelengva užduotis kiekvienai valstybei. Lietuvoje tokia politika dar tik pradeda plėtoti ir yra tik pradinėje stadijoje. Jau yra parengtas probacijos koncepcijos projektas, taip pat yra vykdomas bandomasis mediacijos instituto įgyvendinimo projektas Vilniaus miesto antrajame apylinkės teisme. Šio projekto tikslas – padėti šalims išspręsti civilinį ginčą taikiai tarpininkaujant vienam ar dviems mediatoriams (tarpininkams). Teisminę mediaciją vykdo teismo mediatoriai – specialiai apmokyti teisėjai arba teisėjų padėjėjai.

Mūsų manymu, vykdomo projekto idėja turėtų būti įgyvendinta nagrinėjant ne tik civilines bet ir baudžiamąsias bylas. Lietuvoje dar apskritai nėra galimybės kriminalinį konfliktą spręsti taikant mediaciją nepriklausomai nuo ikiteisminių pareigūnų (BK 38 str. numato susitaikymo galimybę atsižvelgiant į konkrečius straipsnyje nurodytus kriterijus, tačiau neatsižvelgiant į konfliktą priežastis, ir jį išsprendžiant). Atsiradus galimybei ginčą spręsti taikant mediaciją, būtų išvengiama teismo institucijų kišimosi į šalių ginčą, o tai daugelio mokslininkų manymu ir yra pagrindinė mediacijos instituto veiksmingumo sąlyga.

Svarbiausias atkuriamojo (restoratyvinio) teisingumo tikslas – atkurti pažeistus santykius, kai nusikaltėlis pats atlygina nukentėjusiajam padarytą žalą, atsiprašo, susitaiko [3; p. 279]. Konfliktus siekiama išspręsti ne teisme, o būtent neformalioje aplinkoje, nes baudžiamasis procesas gilina konfliktus ir yra pažeidėjo socialinės degradacijos ir išstūmimo iš normalios visuomenės procesas [4; p. 141]. Dar blogiau yra tai, kad tokių įvykių padariniai yra beveik neatkuriami moraliniu požiūriu. Be to, vykstant ikiteisminiam tyrimui, visa valdžia atiduodama pareigūnams, ir visuomenė bei paprasti piliečiai, o ypač auka, beveik nebeveidi-

na jokio vaidmens šiame procese. Nusikaltėlio atžvilgiu pagrindinis mediacijos instituto tikslas – išvengti šio asmens nusikaltimų ateityje, palikti jį visuomenėje.

Nagrinėjamame procese bandoma rasti ryšį tarp nusikaltimo ir socialinės kontrolės derinant gėdinimo dėl padarytų nusikalstamų veikų, kurias atliko pažeidėjas, bei reintegracijos ir atsiprašymo metodus.

Kiekvienų derybų pradžioje tiek auka, tiek pažeidėjas turi susidaryti nuomonę vienas apie kitą, ji dažnai prieštaringa. Derybų metu šalims turi būti perteikiama reikiama ir teisinga informacija, ir nusikaltėlio nuomonė apie save kaip apie „kietą vyrą“, taip pat aukos nuomonė apie nusikaltėlį kaip niekuo nesirūpinantį asmenį, pamažu keičiasi. Nusikaltėlį reikia įvardyti kaip teisingą žmogų, pasukusį klaidingu keliu. Mediacijos metu bandoma pasiekti, kad nusikaltėlis neidentifikuotų savęs kaip nusikaltėlio, sugėdyti nusikalstamą veiką, bet ne nusikaltėlį, pamažu pereinama prie paties pažeidėjo asmens statuso pagarbos. Bandoma parodyti, jog toks asmuo kaip jis gali tapti puikiu studentu ar perspektyviu sportininku. Nusikaltėlio statusas jokiū būdu negali užgožti teisingo visuomenės nario statuso. Mediacijos metu susitikimai vyksta neformalioje aplinkoje. Tiek su nusikaltėliu, tiek su auka yra kviečiami atvykti asmenys, kuriuos jis gerbia, artimi giminaičiai. Pažymėtina, kad artimi šalims asmenys į mediacijos procesą yra kviečiami ne teisti pažeidėją, bet jį palaikyti ir aiškintis aukos, nusikaltėlio ir padaryto nusikaltimo santykį. Susitikimų pradžioje daugelis pažeidėjų atsirboja nuo atsakomybės ar gėdos už padarytus nusikaltimus jausmo. Tačiau kai šie jausmai tiesiogiai nepaliečia pačių nusikaltėlių, jie gali sujaudinti asmenis, atėjusius juos palaikyti.

Nusikalstama veika ir pats asmuo turi būti atskirti, o ne sulyginami kaip nusikaltėlis ir jo veiksmų padarinys. Asmuo turėtų būti apibūdinamas teigiamu, o ne neigiamu aspektu. Jo veiksmai turi būti pripažįstami atsitiktiniu nukrypimu nuo normalaus visuomeninio elgesio, atsakomybė už kurį gali būti ne tik individuali, bet ir bendra – nusikaltėlio ir jo rėmėjų mediacijos procese[4; p. 146].

Tokiu atveju, kai nusikaltėlis yra atskiriamas nuo veikos, galima diskusija apie daugiaasmenę atsakomybę, į kurią gali būti įtraukiama ir šeima. Tai sumažintų visuomenės nepritarimą ir spaudimą vienam asmeniui. Strategija galėtų būti tokia: dėmesį sutelkti į problemą, o ne į konkretų asmenį ir grupės pagalbą, bandant išspręsti problemą. Tačiau šeimos atsakomybės negalima menkinti, mažinti ar apskritai pašalinti paties individo atsakomybės. Tai gali būti tik pagalinė priemonė ją vykdančiam, siekiant palengvinti nusikaltėlio reintegraciją.

Mūsų nuomone, sėkmingas mediacijos procesas yra tada, kai į procesą įtraukiama auka ir ji sugeba pripažinti, išreikšti savo išgyvenimus ir netekimus patirtus dėl padarytos nusikalstamos veikos. Būtina sąlyga, kad auka „atsigręžtų“ į nusikaltėlį. Vienas iš pagrindinių mediacijos tikslų yra aukos sureikšminimas. Mediacijos proceso metu ji turi veto teisę ir gali bet kada nutraukti ginčo sprendimą ar jau pasiektą susitarimą. Tačiau prieš pasinaudojant šia teise privatu išklausti kitos šalies argumentus.

Visa **mediacijos eigos kontrolė** turėtų būti atiduodama proceso dalyviams, siekiant išvengti teismo institucijų kišimosi į šį procesą. Mediacija turi būti lankščios formos ir kultūriškai pliuralistinė. Derybų forma, stilius bei eiga priklauso nuo pačių dalyvių valios, jų požiūrio į tam tikras vertybes, charakterių, kultūrinių ar tautinių ypatumų. Šiuo aspektu beveik visi susitikimai yra skirtingi ir savitai

unikalūs. Pasaulyje yra tiek mediacijos modelių, kiek yra mediatorių [5; p. 25]. Lankstus procesas yra pagrindinis raktas, užtikrinantis šiuolaikiniam pasauliui būtiną bendravimo laisvę ir mediacijos sėkmę. Pasiękti mediacijos proceso nuoseklumą nepaprastai sudėtinga ir tai iš esmės nėra specifinis tikslas [6; p. 54]. Praktika rodo, kad aukos teismo proceso metu nepatenkina savo lūkesčių ir neturi galimybės išreikšti tikrųjų savo jausmų bei nuomonės apie iškilusią problemą. Taip pat teismo metu viena šalis, kaip yra įprasta, siekia kuo griežtesnės bausmės. O profesionaliai suplanuotą, atsižvelgiant į abiejų šalių interesus, mediacija aukai suteikia pasitenkinimą, teismas to niekada nesuteiks. Mediacijos metu visada yra suteikiama proga visų pirma pažeidėjui paaiškinti, kas įvyko ir ko yra siekiama šiomis derybomis, skirtingai nei teismuose. Tai galimybė pradėti dialogą ir padėti nusikaltėliui pačiam įvertinti savo veikos rimtumą. Mediatoriaus vaidmuo seminare visada yra neutralus. Kalbų ir diskusijų laikas yra neribojamas, tačiau mediatoriaus, kaip socialinio darbuotojo, psichologo ir teisininko, pareiga yra užtikrinti, jog visos diskusijos kryptų ginčo išsprendimo ir susitaikymo, o ne dar didesnio konflikto kryptimi. Mediacijos metu aukos visada yra klausima, kokių tikslų ir ko yra siekiama dalyvaujant jame. Daugeliu atvejų aukos nenori, kad nusikaltėlis būtų nuteistas realia laisvės atėmimo bausme. Dažniausiai yra prašoma atlyginti patirtus nuostolius, siekiant suteikti nusikaltusiam asmeniui proga pasitaisyti. Pažeidėjas turi parodyti derybų dalyviams, kad jis palaiko ir gerbia tiek aukos, tiek valstybės interesus ir normas.

Atsiprašymas. Atsipašydamas žmogus „skyla“ į dvi dalis. Viena jų jaučiasi kalta, kita – atsiriboja nuo nusikalstamos veikos ir pripažįsta pažeistą įstatymą. Nusikaltėliui gali būti sunku iš karto atsipašyti aukos. Dažnai pažeidėjai parašo atsipašymo laišką ar aplanko auką ir jos šeimą vėliau. Atsipašydamas ir susitaikydamas su auka, pažeidėjas turi pripažinti ir būtinumą gerbti viešąjį interesą. Tai pasireiškia ne tik atsipašant aukos, bet ir atliekant tam tikrus darbus visuomenės naudai bei pripažįstant, jog buvo pažeistos ir visuomenės nustatytos teisės normos. O teismo metu dažniausiai nėra susitaikoma ir aukos neatsipašoma, tai pastūmėja į dar didesnę krizę, baimę ir nesantaiką tarp aukos ir nusikaltėlio.

Nuotolis tarp dviejų šalių turi būti artimas. Tai sustiprina vienas kito empatiją ir suteikia galimybę nusikaltėliui ar aukai parodyti netikėtą užuojautą vienas kitam. Pagrindinė esmė yra pasiekti atvirą nukentėjusio ir nusikaltėlio dialogą. Tai yra sunkiai pasiekiami teisminio nagrinėjimo metu, nes dažnai būna, jog tėvai žino, ko nežino policija, ir atvirksčiai, taip pat pažeidėjai linkę nuslėpti daug kitų faktų. To negalima išvengti mediacijos seminario metu, dalyvaujant neformalioje aplinkoje, be valstybės pareigūnų, dalyvaujant nukentėjusiam ir jo artimiesiems.

Teismo, skirtingai nei mediacijos metu, auka su nusikaltėliu beveik nebedrauja, dėl šios priežasties ir požiūris abiejų šalių yra kitoks. Tokiais atvejais aukos reikalauja griežtesnių bausmių nei dalyvaudamos mediacijoje. Mediacija pasiekia tikslą tada, kai viena iš šalių pasmerkia savo veiksmus ar pradeda dėl jų gailėtis. Tai gali padaryti ir nusikaltėlis ir auka. Dažni atvejai, kai nusikaltėlio artimieji patys pradeda jį kaltinti ir nukentėjęs net prašo pažeidėjo šeimos taip stipriai nebausti jo, kartais netgi pripažįsta ir dalį savo kaltės.

Pagrindinis tikslas, kuriuo siekiama, sustiprinti empatijos jausmą, parodyti, kaip asmuo gali kentėti panašioje situacijoje.

Mediacijos dalyviams rekomenduojama susėsti taip, kad nusikaltėlio vieta būtų tarp dalyvių, o ne šalia ar už jų. Susėsti yra rekomenduojama pasagos forma. Vienoje pusėje sėdi nusikaltėlis, už jo artimieji, kitame gale – nukentėjęs su savo artimaisiais. Pasagos forma padeda sustiprinti atmosferą, jog vyksta seminaras, kurio dalyvius sieja tam tikras ryšys ir bendri tikslai, taip pat tų tikslų ir požiūrių į problemą skirtumus. Formaliau atsiprašyti pažeidėjas gali būti paprašytas atsistoti per vidurį dalyvių. Iš praktikos yra žinoma, jog auka daug atlaidžiau reaguoja į nusikaltėlį, jeigu pastarasis jai parodo išskirtinį dėmesį. Pavyzdžiui, netikėtai atneša gėlių.

Visi nemalonūs jausmai, aukos patirti dėl nusikaltėlio veikos, turi būti nugalėti iki mediacijos ciklo pabaigos. Sėkminga mediacija yra tada, kai ji vyksta koncentruotai ir centre yra auka. Jaunoms aukoms ypač būdingas nepasitikėjimo savimi ir menkavertiškumo jausmas dėl kiekvieno jiems padaryto nusikalstamo veiksmo. Nusikaltėlio atsiprašymas gali tiesiogiai paveikti auką ir ją reabilituoti, padėti atgauti savigarbą. Po kiekvieno susirinkimo gali būti rengiami trumpi papildomi aptarimai, neoficialūs, visiems neprivalomi. Tokie trumpi susitikimai kartais duoda daugiau naudos nei pats mediacijos procesas ir padeda labiau atsiverti jo dalyviams.

Konfidencialumas yra vienas iš pirminių pamatinių principų, mediacijos procesui suteikia vientisumo, o interakcijos šalims garantiją, kad jų duomenys bus apsaugoti [7; p. 13]. Mediatorius turi išlaikyti paslaptįje visą informaciją, susijusią su mediacija. Visiems mediacijos dalyviams turėtų būti suteiktos tam tikros konfidencialumo garantijos, siekiant užtikrinti produktyvų, atvirą ir sąžiningą procesą. Bet kokia vienos šalies konfidencialiai mediatoriams atskleista informacija negali būti atskleista kitoms šalims nesant leidimo, išskyrus teisės aktų numatytas išimtis [8]. Tokios situacijos įmanomos, kai, pavyzdžiui, būtina įrodyti, kad mediacijos metu pasiektas susitarimas buvo priimtas sukčiaujant ar vartojant prievartą.

Mediacijos metu turi būti išlaikomas balansas metodų, kurie naudojami mediatorių ir taikomi jaunesiems pažeidėjams. Nei sugėdinimo, nei reintegracijos metodas negali vyruoti mediacijos metu [4; p. 156]. Mediacijos esmė – ne vien tai, jog nusikaltėlis turi prisiimti atsakomybę už savo veiksmus, bet ir jo palaikymas toliau integruojantis į visuomenę, esamos padėties supratimas. Mediacijos metu yra kuriamas ir visuomenės solidarumo jausmas. Juk teikiant pagalbą pažeidėjui, kuris asmeniškai paprašė asmens, kurį jis gerbia, atstovauti jam mediacijos procese, yra labiau žmogų motyvuojanti veikla nei visuomenės iniciatyvos, kuriomis siekiama didinti saugumą ar mažinti nusikalstamumą, nematant konkrečių tokios veiklos rezultatų. Konflikto sprendimas, nors ir paverčiamas savitu ritualu, tačiau jis tikrai vienija bendruomenės narius [10; p. 5]. Kadangi visa mediacija yra pagrįsta lankstaus proceso principu, konkrečios teisės normos čia negali dominuoti. Svarbiausia yra tai, kad pažeidėjas, neigiantis padaręs nusikaltimą, turi teisę būti traukiamas atsakomybėn pagal teisės aktų numatytą tvarką, įprastu keliu – teismo. Nusikaltusiam asmeniui kartais net nereikia prisipažinti esant kaltam, norint dalyvauti mediacijos procese, jam užtenka neneigti kaltinimų, kuriuos jam pateikia policija.

Kuomet vienas susirinkimas nepasiekia tikslo arba žlunga, turi būti rengiami nauji, nenuleidžiama rankų, kol tikslas yra pasiekiamas [4; p. 161]. Valstybė,

vykdama tradicinę baudžiamąją politiką, daro dvi klaidas: dažniausiai norima jaunimui suteikti dar vieną šansą, o kartu siekiama įspėti, jog kitą kartą atsakomybės išvengti nepavyks. Šios dvi taikomos politikos priemonės kartais su tikrove ir realia situacija, kai yra nustatyta, jog paaugliai per savo nusikaltimų darymo piko amžių prasižengia ne kartą ir ne du. Dauguma paauglių šį periodą pergryvena ir netampa nusikaltėliais – recidyvistais, tačiau teisėsaugos institucijos savo veiksmais, galima sakyti, netiesiogiai skatina asmenis nusikalsti. Pirmą kartą įspėja, antrą kartą įspėja ir teigia, jog tai paskutinis šansas, ir trečią kartą galutinai nuteisia, teigdami jog buvo paskutinis šansas jau „išnaudotas“.

Pasitaiko atveju, kai pažeidėjai dalyvauja jau šeštame ar net septintame mediacijos procese. Gali atrodyti kad tai mediacijos instituto taikymo nesėkmė. Tačiau kokia tai nesėkmė? Ar mediacijos seminarų? Tai labiau panašu į nesėkmę pačių sunkiausių bylų, ar net asmens nesėkmę, siekiant bylą nagrinėti įprastame teisme.

Žinoma, būtų naivu tikėtis, kad vienas ar du mediacijos susirinkimai apvers aukštyn kojom ir panaikins visas problemas. Mediacijos teorija visada skiriasi nuo praktikos, nes yra neįmanoma nuspėti seminarų eigos ir dalyvių elgesio, tai galima tik prognozuoti ir modeliuoti, siekiant pasirinktų tikslų. Mediacija – socialinė veikla. Nepasiekti veiklos rezultatai išryškina netinkamą bendruomenės pagalbą nuteistajam ar aukai. Dėl to po kiekvieno žlugusio ir tikslo nepasiekusio seminaro negalima sustoti. Reikia keisti tam tikras metodikos dalis ir toliau bandyti pataisyti prasikaltusius asmenis. Netgi asmens mirties atveju, dar nebaigus prevencijos programos, koordinatorius turėtų būti įsitikinęs, kad ši programa sumažina asmens kriminalinės karjeros akceleraciją iki jo mirties.

Visada yra geriau uoliai dirbti ir ruošti vis naujas programas, nesvarbu, jos pasiseka ar žlunga, nei stovėti vietoje ir smerkti žlugusią programą. Kaskart dalyvaujant naujuose mediacijos procesuose, asmeniui darosi vis sunkiau daryti naujus nusikalstamus veiksmus, vėl prarasti artimų žmonių pasitikėjimą. Netgi labai sunkiose bylose, kuriose nusikaltėliai yra ypač pavojingi ir rodo nenorą taisytis, negalima nutraukti reintegracijos proceso, netgi jei jie ir teisiami pagal įprastas valstybės baudžiamojo įstatymo normas.

Mediacijos procesas svarbus tiek aukai, tiek aukos ar nusikaltėlio šeimai ir jų artimiems.

Įgyvendinta mediacijos reforma Lietuvoje suteiktų šeimoms galimybę išmokti, kaip susidoroti su tam tikromis iškilusiomis problemomis, taip pat labai padėtų aukai, o tai beveik neįmanoma teismo keliu. Tokia programa sukurtų tam tikrą geranoriškumą tarp bendruomenės, asmenų, dalyvaujančių tokioje programoje, ir teisėsaugos pareigūnų.

Mediaciniai susitarimai turi būti teisėjų patvirtinti ir turėti teisinę galią. Mediacijos pagalba pasiekti susitarimai yra žymiai efektyvesni nei pasiekti teismo metu, nes mediacijos atveju visi susitarimai ir įsipareigojimai yra pasiekti ir pasirašyti savanoriškai. Teisėjo patvirtinti, tokie susitarimai įgyja teisinę galią ir šių susitarimų vykdymo kontrolę gali atlikti mediatorius, kuris visada užtikrins ir paskirs nuteistojo atstovą – laiduotoją, šis garantuos, jog visi susitarimai ir įsipareigojimai bus atlikti laiku ir iki nustatyto termino pabaigos. Reikalavimas teisėjui patvirtinti mediacijos metu pasiektą susitarimą yra įtvirtintas ir Teisminės media-

cijos taisyklėse, patvirtintose teismų tarybos nutarimu dėl bandomojo teisinės mediacijos projekto [2].

Pasiekus susitarimą mediacijos metu, yra nustatomi įsipareigojimai, kurių nusikaltėliai turi laikytis. Kai žala atlyginama tiek aukai, tiek valstybei, nusikaltęs asmuo jaučiasi visiškai išpirkęs kaltę. Tokiu atveju jis atgauna savivarbos jausmą, taip pat pagarbą įstatymams ir visuomeninei santvarkai.

IŠVADOS

- Vykstant ikiteisminiam tyrimui ar teismo procesui, visa valdžia atiduodama pareigūnams, ir visuomenė bei paprasti piliečiai, o ypač auka, beveik nebeveidina jokio vaidmens šiame procese.
- Lankstus mediacijos procesas, dalyviams suteikiama susirinkimų kontrolė – tai pagrindinis raktas, užtikrinantis šiuolaikiniam pasauliui būtiną bendravimo laisvę ir mediacijos sėkmę.
- Nusikaltėlių reikia įvardyti kaip teisingą žmogų, pasukusį klaidingu keliu. Mediacijos metu bandoma pasiekti, kad nusikaltėlis neidentifikuotų savęs kaip nusikaltėlio.
- Jo veiksmai turi būti laikomi atsitiktiniu nuokrypiu nuo normalaus visuomeninio elgesio.
- Mediacijos metu turi būti išlaikomas balansas metodų, kurie naudojami mediatorių ir taikomi jaunesiems pažeidėjams. Nei sugėdinimo, nei asmens reintegracijos metodas negali vyrauti mediacijos metu.
- Mediaciniai susitarimai turi būti teisėjų patvirtinti ir turėti teisinę galią.

LITERATŪRA

1. Vaitkevičiūtė V. Tarptautinių žodžių žodynas. Vilnius, 2000.
2. Teisminės mediacijos taisyklės. Teismų tarybos nutarimas dėl bandomojo teisinės mediacijos projekto 2005 m. gegužės 20 d. Nr. 13 P – 348. Vilnius.
3. Justickis V. Kriminologija. I dalis. Vilnius, 2001.
4. John Braithwaite and Stephen Mugford. Conditions of successful reintegration ceremonies. Restorative Justice.
5. Ordever A. Alternative to litigation: Mediation. National Institute for trial. 1994.
6. Ericsson K. Alternativ konfliktlosning. Oslo: Norwegian University Press, 1982.
7. Umbreit M. S. Victim-offender mediation training manual. University of Minesota, 1998.
8. Europos mediatorių elgesio kodeksas (iš anglų kalbos vertė Rimantas Simaitis). 2005.
9. Uscila R. Nusikaltimo aukos ir nusikaltėlio mediacija Skandinavijos šalyse // Jurisprudencija 2002, t. 29(21); p. 93–108.
10. [Http://www.mediation.com/HTML/mediation/medfaq.html](http://www.mediation.com/HTML/mediation/medfaq.html)

MEDIATION – THE PROCES OF CRIMINAL DISPUTE SOLUTION

*Julius Paulikas
Mykolas Romeris University*

Keywords: *mediation, reintegration, victim, offender, mediator, crime, mediation.*

Summary

In this article we discuss about the possibilities to infix the mediation institute into Lithuanian's law system. We analyze and construe the differences between solving criminal disputes in courtroom and using the mediation the mediation process. We try to detect and analyze the relation between the victim and offender during the mediation process, and find out how to make mediation ceremonies more successful. We prove, that it is really possible to achieve the reintegration and correction of offender using the mediation service. The main point of mediation ceremonies is to make the victim feel important after the crime is made, also to achieve the conciliation between offender and the victim., without the influence of legal institutions.

NARKOMANIJOS PLITIMO PREVENCIJA PATAISOS ĮSTAIGOSE

Tomas Prūsaitis

*Mykolo Romerio universiteto Socialinės politikos fakulteto magistrantūros I kursas
Tel. +370 613 99198
El. paštas tomasprusaitis@yahoo.com*

Pagrindinės sąvokos: narkomanija, narkomanijos plitimo prevencija, narkomanijos prevencija pataisos įstaigose.

Santrauka

Straipsnyje apžvelgiamas narkomanijos plitimo prevencijos Lietuvos pataisos įstaigose vykdymas, su tuo susijusios problemos, teikiami galimo vykdomų procesų tobulinimo pasiūlymai. Siekiant šio tikslo išanalizuota narkomanijos paplitimo būklė, tendencijos ir priežastys, Vilniaus mieste esančiose pataisos įstaigose taikomų prevencinių priemonių ypatumai, užsienio valstybių patirtis vykdant narkomanijos prevenciją pataisos įstaigose.

ĮVADAS

Temos aktualumas ir problematika. Kasmet vis daugėja asmenų, vartojančių narkotines medžiagas. Šis reiškinys neaplenkia ir pataisos įstaigų: